

NYILAS MISI KOLLÉGIUMA I.

A Debreceni Református Kollégium a 19. század végén

A Debreceni Kollégium belső rendje a szabadságharc bukása után erősen átalakult. Az 1850-ben bevezetett tanügyi reform nyomán itt is létrejöttek az oktatás modern intézményei: az elemi iskola négy osztálya, a nyolcosztályos gimnázium, a tanítóképző intézet és a főiskola teológiai, jogi és bölcsészeti kara. Az átalakulás Debrecenben az 1870-es évek elejére zárult le. Ahogy Nyilas Misi történetében látjuk, a 19. század utolsó évtizedében már Debrecenben is minden szaktárgyat külön tanár tanított. A fiatalabbakat tanár úrként szólították a diákok, de az idősebbeknek még kijárt a régi professzori titulus.

Az oktatás átalakulásával a Kollégium ősi hagyományai is átrendeződtek. A kötelező diákviselő, a tóga már évtizedekkel korábban szöggre került, s a század végére megszűnt a diákélelmezés forrását biztosító természetbeni adománygyűjtés, a kápsálás is. A regény elején a kéregető idősebb diákokra a kisebbek már szegyenkezve tekintenek, mint koldulókra. A több évszázados önellátást ekkor váltja fel a Kollégium hátsó udvarán épült Konviktusban a táptüntetési közétkeztetés, bár a kenyeret a régi idők emlékeként még mindig **brügónak** nevezi a diáknyelv. Az egy évtizeddel korábban feloszlott diáktűzoltó-társaság régi kellékei, a gerundiumok is a Nagykönyvtárban pihennek már; az eszközeik tárolására szolgáló faszínek a hátsó udvaron már csak maradványai maradtak. Az iskolai törvényszék névlegesen még működik ugyan, de a kisdiaokok fegyelmi ügyeivel már saját tanáraik foglalkoznak. Mint botladozásaikból látható, nem mindig hibátlanul, hiszen a fegyelmezés még nemrég a diáktársadalom belső ügye volt. Megszűnt már a büntetés leghírhedtebb eszköze, a **karcser** (diákbörtön) is, de emléke még él a diákok emlékezetében. A Kollégium pedellusa mondja a karcser sötétjétől rettegő Misinek, hogy azt nemrégiben zárták be. A pedellusi szoba mellett megvan még az iskola régi „fekete táblá”-ja is, amelyre egykor a büntetések kerültek, újabban azonban már azok neve olvasható itt, akiknek postai küldeménye érkezett. Misi innen értesül arról, hogy szüleitől **pakkot** kapott.

Nyilas Misi iskolája - a Debreceni Kollégium 1870-1875 között épült új szárnyai. itt működött a Főgimnázium 1875-1914 között.

Az épület is modernebb lett. Lebontották a Kollégium környékén lévő ócska diákkunyhókat, a kiváltságos nagydiákok régi szálláshelyét. Befejeződtek az 1802-es nagy tűzvészt követő építkezések, s 1875-re létrejött az Ókollégium épületének mai formája, tágas lépcsőházakkal, folyosókkal, világos tantermekkel. 1883-ban került a fölépcsőházba a Petőfi-szobor, amely előtt Misi naponta nagy áhitattal sétál el. Mindkét épület udvarán kút van, a diákok ellátására. Az Ókollégiumnak és a Konviktusnak saját harangja is van. Előbbi a tanórák kezdetét és végét jelzi, utóbbi étkezésre hívogatja a coetus lakóit. Így hívták régen az egész diáktársadalmat, a latin szó azonban ekkor már a bennlakók szobáinak megnevezésére szolgál.

A Kollégium környéke is átalakulóban van. Az épület szomszédságában, a mai Déri tér helyén még pompázik a Fűvészkert, amelyet fél évszázaddal korábban Kerekes Ferenc professzor alapított. A regény első fejezetében Misi itt veszíti el a kalapját. A Fűvészkert szomszédságában, a Nagytemplom és a Kollégium között azonban már megvan az Emlékkert is, a város első nyilvános parkja. A délkeleti sarkán álló faritkasághoz, a líciumhoz legenda fűződik. A korabeli diákok úgy tudják, hogy a fát még Öreg Rákóczi György ültette, aki Erdély fejedelmeként a Kollégiumot is bőkezűen támogatta. Ő adományozta a városnak a róla elnevezett 50 mázsás harangot is. Ez valamikor a Veres toronyban lakott, amit a Kollégium régi épületével és a Szent András templommal együtt a tűzvész pusztított el 1802-ben. Emléke azonban még elevenen él Debrecenben, Nyilas Misi is a Veres toronyról írja első versét.

Az Emlékkert északnyugati sarkánál áll 1871-től Izsó Miklós Csokonai-szobra. A kicsapott költő kultusza a század végén éli virágkorát. A debreceni cívisek egypár dalát már-már népdalként éneklük, s a Kollégiumi Kántus repertoárján is első helyen szerepelnek.

A 80 ezer lakosú Debrecenben a 19. század utolsó évtizedében az iparosodás és a polgári életforma térhódítása szembevetődő, de a változások ellenére a Kollégium még mindig sok elemét őrzi a régi diákéletnek. Ebbe a gyorsan változó világba csöppen bele a diák Móricz Zsigmond, aki egy emberöltő elteltével Légy jó mindhalálig című regényében minden írónknál hitelesebben állít majd emléket kollégiumi élményeinek.